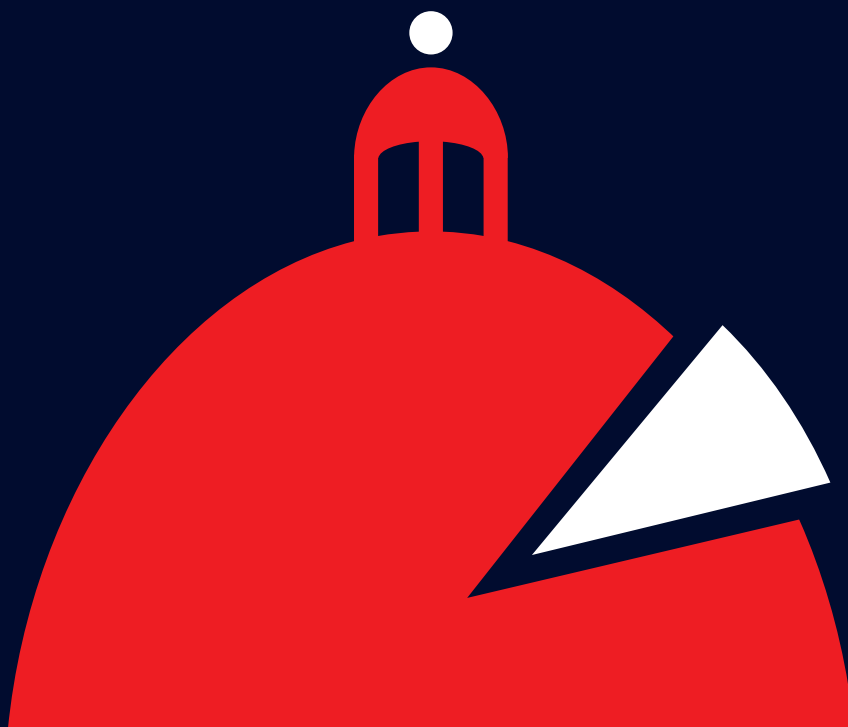

Godišnji izveštaj o posmatranju rada Narodne skupštine

XIII saziv

2022 - 2023. godina

GODIŠNJI IZVEŠTAJ OTVORENOG PARLAMENTA O RADU 13. SAZIVA NARODNE SKUPŠTINE U 2022. I 2023. GODINI

CRTA:

FONDACIJA
S L A V K O
Č U R U V I J A
FOUNDATION

 PARTNERI
SRBIJA

#EY
ZA TEBE

Ova publikacija je objavljena uz finansijsku pomoć Evropske unije.
Za sadržinu ove publikacije isključivo je odgovorna Crta sa partnerima
Slavko Ćuruvija fondacijom i Partnerima za demokratske promene Srbija
i ta sadržina nužno ne odražava zvanične stavove Evropske unije.

GODIŠNJI IZVEŠTAJ OTVORENOG PARLAMENTA O RADU 13. SAZIVA NARODNE SKUPŠTINE U 2022. I 2023. GODINI

SADRŽAJ

Sažetak	4
Pregled rada XIII saziva Narodne skupštine	6
Hitno zakazivanje sednica bez godišnjeg plana rada	6
Pristrasno predsedavanje Skupštinom	6
Objedinjavanje rasprava i hiperprodukcija zakona	7
Atmosfera u plenumu na ivici incidenata	7
Izbegavanje dana za poslanička pitanja i bez “neugodnih” javnih slušanja	8
Opstrukcija rada odbora kojima predsedava opozicija	8
Nastavlja se marginalizacija nezavisnih institucija	9
Zakopana narodna inicijativa, nepostupanje po procedurama	9
Izbor istaknutih pravnika otkrio slabosti novih ustavnih rešenja	10
Majske tragedije i zahtevi protesta “Srbija protiv nasilja” u Skupštini	11
Ostavka, smena i nepoverenje ministrima	11
Sabotiran rad anketnog odbora o masovnim ubistvima	12
Sprečena ocena ustavnosti pred Ustavnim sudom	12

Sažetak i osvrt na XIII saziv

Rad XIII saziva Narodne skupštine (avgust 2022 - oktobar 2023) obeležen je intenzivnim **manipulacijama procedurama i zloupotrebama parlamentarnih pravila**. Skupštinsko rukovodstvo je svoju poziciju koristilo da vladajućoj većini pruži institucionalnu prednost nad opozicijom uskraćivanjem jednakog pristupa skupštinskim mehanizmima. Dok je primarna namera iza ovakvog postupanja prvenstveno bilo ostvarivanje političke prednosti nad opozicionim partijama, **širi ostvareni efekat je sputavanje prava na ostvarivanje poslaničkog mandata i dodatno podrivanje već značajno nagriženog integriteta i uloge Narodne skupštine u političkom sistemu Srbije**.

Rad čitavog saziva je bio obeležen marginalizovanjem predstavničke uloge i poslaničkog mandata. Predsednik Skupštine nije doneo godišnji plan rada, prateći praksu svojih prethodnika, pa je to koristio da neretko **zakazuje sednice danas-za-sutra**, čime je značajno otežavao poslanicima da se sprema za raspravu i utiču na dnevni red.

Predsednik Skupštine je neretko uskraćivao poslanicima opozicije **pravo na repliku**, demonstrirao nejednake kriterijume za **prijavu povrede Poslovnika**, izricao **novčane kazne** samo za poslanike opozicije, i redovno zloupotrebljavao svoju poziciju da sa mesta predsedavajućeg **učestvuje u debati** što je Poslovnikom eksplicitno zabranjeno.

Umesto rasprave o tačkama dnevnog reda vreme je u najvećoj meri korišćeno za verbalne obračune sa političkim protivnicima, što je praksa koja je prisutna kroz sazive i pretežno doprinosi urušavanju poverenja u Parlament.

Od ukupnog broja usvojenih **zakona tokom saziva (197)** na njih 109 su predlagani amandmani. Tokom trajanja saziva predloženo je preko 4.000 amandmana. Od tog broja na plenarnim sednicama je usvojeno značajno **manje od 1%**, pri čemu su skoro svi prihvaćeni amandmani bili na glasanju o četiri zakona na sednici održanoj u septembru 2023.

Skupština je u XIII sazivu **oborila rekord u broju donetih zakona po danu** - za svega 71 radni dan saziva usvajano je u proseku po 2,77 zakona dnevno, dok je u prethodna dva saziva taj broj bio 1,96 zakona dnevno za XII saziv (2020-2022) i 1,66 zakona dnevno za XI saziv (2016-2020). Ovakvom praksom se samo dalje podriva integritet Parlamenta i javnost učvršćuje u uverenju da je ova institucija "protočni bojker" za propise koje donosi izvršna vlast, bez sopstvenih inicijativa i vršenja kontrolne uloge.

Nastavljena je praksa **izbegavanja dana za postavljanje poslaničkih pitanja Vladi, tako što su sednice zakazivane tako da se izbegne poslednji četvrtak u mesecu**. Dan za poslanička pitanja održan je tri puta od mogućih petnaest. Te tri su održane u iznuđenoj atmosferi poseta EU zvaničnika Skupštini, kao i neposredno nakon majskih tragedija.

Nastavljen je tretman **marginalizacije nezavisnih institucija** - u februaru 2023, na objedinjenoj raspravi, razmatrano je odjednom 13 izveštaja nezavisnih institucija zajedno sa još 13 tačaka dnevnog reda. Kandidati za rukovodeće pozicije u Agenciji za sprečavanje korupcije i Zaštitnika građana su (re)izabrani bez ozbiljne rasprave, odnosno bez uvažavanja suštinskih argumenata, što je dodatno potkrepilo sumnju javnosti u integritet ovih lica.

Odbori i Sekretarijat su se redovno oglašivali ili **aktivno opstruisali inicijative poslanika opozicije**, posebno značajne inicijative poput rada anketnog odbora povodom majskih tragedija, postupka interpelacije Siniše Malog, ocene ustavnosti Zakona o izmenama i dopunama Zakona o planiranju i izgradnji, kao i narodne inicijative za zabranu iskopavanja litijuma i bora u Srbiji ili nepostupanja odbora po prijavi za kršenje **etičkog kodeksa**. Sve pokrenute inicijative do kraja rada saziva nisu dobile nikakav epilog.

Prilikom prvog **izbora novih članova Visokog saveta sudstva (VSS) i Visokog saveta tužilaštva (VST)** nakon ustavnih izmena, odmah se pribeglo kontroverznom mehanizmu predviđenom za retke slučajeve prevazilaženja blokada prilikom izbora. Umesto poslanika, o kandidatima, neobazirući se na predlog nadležnog odbora, odlučivala je komisija sačinjena od predsednika Narodne skupštine, predsednika Ustavnog suda, predsednika Vrhovnog suda, Vrhovnog javnog tužioca i Zaštitnika građana, najavivši time da će procedura za izuzetne situacije postati pravilo.

Statistički podaci za period **rada Parlamenta** od avgusta 2022. do oktobra 2023. godine su sledeći:

- Od 17 sednica skoro sve su zakazane tačno **24h unapred**;
- **71 dan** je proveden na **plenarnim sednicama**;
- **197 usvojenih pravnih akata** od čega **105 zakona** i **92 ratifikaciona međunarodna ugovora**, 196 pravnih akata predložila je Vlada Srbije;
- Saziv je oborio rekord po broju usvojenih zakona po danima rada - **2.77 zakona dnevno**;
- **Sve usvojene zakona** sem jednog je predložila Vlada, **13% zakona** je usvojeno po hitnoj proceduri;
- **Predloženo više od 4.000 amandmana**, na plenarnim sednicama usvojeno **manje od 1%**;
- Tokom 15 meseci rada ovog saziva, održano je **7 javnih slušanja**, samo **3 puta se održao dan za poslanička pitanja**, održano je **310 sednica odbora**, od čega je **29% sednica odbora** trajalo ispod **20 minuta**.

Pregled rada XIII saziva Narodne skupštine

Hitno zakazivanje sednica bez godišnjeg plana rada

Tokom rada XIII saziva Parlamenta **održano je ukupno 17 sednica**, od čega je osam sednica održano tokom redovnih, a pet tokom vanrednih zasedanja. Održane su i tri specijalne sednice i jedna konstitutivna sednica.

Sve redovne sednice **zakazivane su 24 časa unapred čime su poslanicima opozicije značajno otežane pripreme za rad na sednicama**. Kako je rok za podnošenje amandmana na dnevni red najkasnije 24 časa pre početka sednice¹ **poslanicima je praktično bilo onemogućeno da predlažu dopune dnevnog reda**.

Prateći praksu svojih prethodnika, predsednik Skupštine **nije doneo godišnji program rada** iz koga bi se znalo kada se održavaju sednice, što je njegova obaveza prema Poslovniku².

Praksa sazivanja sednica u najkraćem mogućem roku, bez programa rada, **omogućava vladajućoj većini da neometano nameće prioritete i teme, kao i da značajno marginalizuje poslanike opozicije** održavajući ih u konstantnoj neizvesnosti, bez ikakavog uticaja na dnevni red, ili na planiranje samih sednica. **Uloga Kolegijuma**, kao tela koje bi trebalo da omogući planiranje i koordinaciju skupštinskog rada između predsednika Skupštine i poslaničkih grupa, je **takođe obesmišljena** jer su sastanci Kolegijuma tokom ovog perioda održavani protokolarno, bez zajedničkih dogovora o radu na sednicama.

Pristrasno predsedavanje Skupštinom

Iako je njegov primarni zadatak da se stara o primeni Poslovnika³, **Predsednik Skupštine je nastavio da zloupotrebljava svoju poziciju i manipuliše odredbama Poslovnika u korist vladajuće većine**.

U **odlučivanju o pravu na repliku**⁴ primenjivane su vidno različiti kriterijumi, pa je tako to pravo često uskraćivano poslanicima opozicije u situacijama kada su poslanici vladajuće većine opisno govorili o njima ili o njihovoj poslaničkoj grupi. U slučajevima kada bi dolazilo do razmene replika, krug replika bi se najčešće završavao na poslaniku iz vlasti.

Pristrasno je odlučivano i u slučajevima prijave povrede Poslovnika od strane poslanika. Predsedavajući je redovno prekidaio poslanike opozicije tokom prijave povrede Poslovnika, uz često izbegavanje da obrazloži odbijanje prijave, što je prema Poslovniku u obavezi da učini.⁵ Konačno, sve prijave poslanika opozicije na povredu Poslovnika za koje je traženo izjašnjavaње su odbačene jer za to nije postojala većina.

¹ čl. 92, st. 4 Poslovnik Narodne skupštine Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 20/2012 - prečišćen tekst

² čl. 28 Ibid.

³ čl. 27 Ibid.

⁴ čl. 104, st. 3 Ibid.

⁵ čl. 103 Ibid.

Predsednik Narodne skupštine je nastavio da sa pozicije Predsednika Skupštine učestvuje u debati sa poslanicima u pretresu bez prelaska u poslaničke klupe, što je prema Poslovniku u obavezi da učini u takvim slučajevima.⁶

Tri **potpredsednika Skupštine iz opozicionih poslaničkih grupa** od početka saziva nisu dobili priliku da predsedavaju plenarnom sednicom.

Objedinjavanje rasprava i hiperprodukcija zakona

Redovne sednice Skupštine su uglavnom bile opterećene **velikim brojem tačaka dnevnog reda**, što sprečava kvalitetnu raspravu i potencijalno vodi ka lošim zakonodavnim rešenjima. Negativan uticaj na kvalitet rasprave ostavilo je i **objedinjavanje rasprave o svim tačkama dnevnog reda** na mnogim sednicama, odnosno istovremeno raspravljanje o nepovezanim tačkama kao da su jedna.

Poslednja sednica ovog saziva, održana krajem oktobra 2023, imala je **rekordnih 60 tačaka dnevnog reda**, i o svim je raspravljano u objedinjenoj raspravi. Opoziciji je i ovog puta uskraćeno pravo na dopunu dnevnog reda. Predsedavajući je je dnevni red čitao čitavih 7 minuta i 12 sekundi, a poslanici su za načelnu raspravu o ovih 60 tačaka ukupno na raspolaganju imali pet sati. O kvalitetu rasprave slikovito govori podatak da je prosečno svakoj poslaničkoj grupi bilo na raspolaganju samo po 18,75 sekundi po svakoj tački dnevnog reda. Na dnevnom redu su se našli važni zakoni i akti, poput Zakona o bužetu, spornih medijskih zakona (koji su ubrzano ušli u proceduru), zakona o prosveti, međunarodnih ugovora i slično. O svim tačkama raspravljalo se objedinjeno, što znači da se o čak 60 tačaka raspravljalo istovremeno, što je u velikoj meri otežalo i praćenje ali i učestvovanje u parlamentarnoj debati.

Skupština je u XIII sazivu **oborila rekord u broju donetih zakona po danu** - za svega 71 radni dan saziva usvajano je u proseku po 2,77 zakona dnevno, dok je u prethodna dva saziva taj broj bio 1,96 zakona dnevno za XII saziv (2020-2022) i 1,66 zakona dnevno za XI saziv (2016-2020).

Vlada Srbije je uputila na usvajanje Skupštini 196 od ukupno 197 zakona koji su usvojeni **tokom saziva (197)**. Na njih 109 predloženo je preko 4.000 amandmana. Od toga, na plenarnim sednicama je usvojeno značajno **manje od 1%**, pri čemu su skoro svi prihvaćeni amandmani bili na glasanju o četiri zakona na sednici održanoj u septembru 2023.

Atmosfera u plenumu na ivici incidenata

Vreme na plenarnim sednicama Narodne skupštine prevashodno je **korišćeno za verbalne obračune sa političkim protivnicima umesto za rasprave o tačkama dnevnog reda**. Govore određenog broja poslanika, kako iz vladajuće većine, tako i iz opozicije, odlikovala je zapaljiva retorika. Odigralo se i nekoliko situacija na ivici fizičkog sukoba. U jednom slučaju umesto izricanja mera ili proglašenja pauze radi konsultacija i spuštanja tenzija, predsedavajući je pozvao obezbeđenje skupštine da stane u "živi zid" između sebe i poslanika opozicije.[1]

Diskriminacija i seksizam normalizovani u XIII sazivu. Pored nepristojnog gesta poslanika vladajuće većine **Dalibora Ščekića** koji je bio upućen poslanici opozicije Tatjani Manojlović, naj snažniju reakciju javnosti izazvala je izjava ministra **Aleksandra Martinovića** na plenarnoj sednici, na kojoj se raspravljalo o smeni ministra unutrašnjih poslova Bratislava Gašića, kada je izgovorio da

⁶ čl. 100 Ibid.

oni poslanici koji nemaju decu “već hrane kučiće, mačiće i ribice” nemaju pravo da bilo kome “drže lekcije o deci”. Povodom ove izjave **izostala je adekvatna reakcija rukovodstva Skupštine na nepoštovanje dostojanstva Narodne skupštine.**

Na osnovu mera održavanja reda tokom čitavog saziva opet su **izricane novčane kazne samo poslanicima iz opozicionih poslaničkih grupa.**

U junu 2023. godine dogodio se incident koji je bitno uticao na transparentnost rada Parlamenta. Rukovodstvo Narodne skupštine je odlučilo da **cenziše zvanični transkript skupštinskih sednica** kako bi se iz njih izbacili delovi koji ukazuju na verbalno nasilje vladajuće većine. Iz zvaničnih stenobeleski nestao je komentar koji je poslanik Nebojša Bakarec uputio poslaniku Zoranu Zečeviću u kojem je rekao da poslanik Zečević “ubija penzionere u Arandjelovcu”. Ovaj incident je uočen tako što je za objavljivanje zvaničnog transkripta bilo potrebno duže vreme nego inače, a nakon što je objavljen primećena je razlika u odnosu na transkript koji je nekoliko dana pre dat novinarima, u kojem je taj komentar bio zabeležen.

Izbegavanje dana za poslanička pitanja i bez “neugodnih” javnih slušanja

Tokom 15 meseci postojanja **XIII saziva Parlamenta, dan za poslanička pitanja Vladi je održan svega tri puta**, sva tri u periodu april - jun 2023. Poslovnik predviđa da se svakog poslednjeg četvrtka u mesecu sednica u toku prekida kako bi se uživo postavljala poslanička pitanja članovima Vlade. Godinama unazad traje praksa izbegavanja zakazivanja dana za sednicu poslednjeg četvrtka u mesecu kako bi se izbegla obaveza članova Vlade da odgovaraju na pitanja poslanika. Čak i ova tri puta se mogu tumačiti **u kontekstu iznuđenih poteza** izazvanih tadašnjim posetama evropskih zvaničnika, kao i uticajem tragičnih događaja s početka maja 2023. godine. Poslednja sednica drugog vanrednog zasedanja u 2023. godini, završena je glasanjem poslednjeg četvrtka u mesecu oktobru, neposredno pred vreme određeno za poslanička pitanja.

Jedan od mehanizama koje odbori mogu da koriste u svrhu sprovođenja kontrole nad izvršnom vlašću jesu i **javna slušanja**⁷ koja služe pribavljanju informacija, odnosno stručnih mišljenja o predlogu akta koji su u skupštinskoj proceduri. **Ovaj mehanizam je tokom rada XIII saziva korišćen sedam puta.** Javna slušanja su organizovana u Odboru za pravosuđe, državnu i lokalnu samoupravu, Odboru za finansije, republički budžet i kontrolu trošenja javnih sredstava, Odboru za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, Odboru za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu i u Odboru za prostorno planiranje, saobraćaj, infrastrukturu i telekomunikacije. Ipak, ni jedno od slušanja nije organizovano na inicijativu poslanika opozicije, te se može pretpostaviti da se **javna slušanja pretežno organizuju radi promocije već definisanih zakonskih rešenja** uz obavezno prisustvo predstavnika Vlade. Ovaj zaključak potkrepljen je i činjenicom da inicijativa opozicione poslanice Biljane Đorđević za održavanjem javnog slušanja na temu prevencije femicida nije dobila nikakav epilog.

Opstrukcija rada odbora kojima predsedava opozicija

Četvrtinom odbora (5/20) predsedavali su poslanici iz opozicije. Međutim, kako su većinu članova u odborima činili poslanici vladajuće većine, postizanje pluralističkog dijaloga u ovim telima je često

⁷ čl. 83 i 84 Ibid.

bilo onemogućeno kroz izigravanje pravila koja uređuju rad odbora. Kao i u plenumu, rad u odborima bio je podložan opstrukcijama.

Rad Odbora za zaštitu životne sredine opstruisan onemogućavanjem održavanja **sednice Odbora van zgrade** Narodne skupštine - prilikom održavanja sednice u Loznici, na temu iskopavanja litijuma i bora, kada je vladajuća većina u Odboru organizovala paralelnu sednicu u Beogradu, ili zakazanih sednica u opštini Babušnica i Žagubica, kada je Odboru uskraćen kvoruma usled odsustva članova Odbora iz vladajuće većine.[2] Nakon ekološke katastrofe izlivanja amonijaka u Pirotu, većina u Odboru je izglasala da se sa dnevnog reda ukloni tačka "Razno" kako ne bi bila iskorišćena za raspravu na ovu temu.

Takođe, zabeležene su **opstrukcije rada Odbora za kulturu i informisanje**. Vladajuća većina u ovom odboru je glasala protiv diskusije o slučaju objave uznemirujućeg intervjua sa serijskim silovateljem u tabloidu Informer, uprkos snažnim reakcijama javnosti. Nakon tragičnih događaja koji su se dogodili početkom maja, na sednici Odbora našao se i **Izveštaj REM-a**. Ovu sednicu Odbora obeležila je tenzija, žustra rasprava, i relativizacija nasilja i uloge rijaliti programa u njemu. Sednica se završila usvajanjem izveštaja REM-a preglasanjem vladajuće većine glasovima 10 prema 6. Predsednik Odbora Siniša Kovačević je ubrzo nakon sednice podneo neopozivu ostavku na mesto predsednika i člana Odbora.[3]

Nastavlja se marginalizacija nezavisnih institucija

Izveštaji nezavisnih državnih organa za 2021. godinu su stigli u plenum tek krajem februara 2023. godine, kada je čak **13 izveštaja odjednom razmatrano i usvojeno na plenarnoj sednici na objedinjenoj raspravi, zajedno sa još 13 drugih tačaka dnevnog reda**. Jedna od tačaka je bila i **izbor direktora Agencije za sprečavanje korupcije direktno od strane Skupštine, koji je izabran bez rasprave o njegovim profesionalnim dostignućima**. [4] Izveštaji nezavisnih tela za 2022. godinu, uredno su stigli u skupštinu do kraja marta 2023, ali do kraja saziva ni jedan nije stigao u plenum, a tek poneki je razmatran na nadležnom odboru.

Procedura za **izbor Zaštitnika građana** obeležena je višemesečnim kašnjenjem i nedostatkom transparentnosti. Za novog Zaštitnika građana izabran je **dosadašnji Zaštitnik građana Zoran Pašalić**, kome će ovo biti drugi mandat. Organizacijama civilnog društva, koje posvećeno prate postupak izbora, nije uslišena molba da se im se omogući prisustvovanje sednici Odbora za ustavna pitanja i zakonodavstvo na kojoj je Odbor odlučivao o kandidatu o kojem će se glasati na plenarnoj sednici, a javnost je obezbeđena prenošenjem sednice na sajtu Narodne skupštine.[5] Na plenarnoj sednici Zoran Pašalić je **izabran za novog Zaštitnika građana na objedinjenoj raspravi, kao jedna od 5 tačaka dnevnog reda**, na kojoj se, između ostalog, raspravljalo i o izboru drugih članova državnih institucija od velike važnosti (poput članova Visokog saveta sudstva i Visokog saveta tužilaštva).

Zakopana narodna inicijativa, nepostupanje po procedurama

Rad XIII saziva obeležilo je i **odlugovlačenje i protivpravno blokiranje postupaka po pokrenutim skupštinskim kontrolnim mehanizmima**, pre svega zloupotrebom odredbi Poslovnika koje se tiču propisanih rokova. Mehanizmi pokrenuti tokom perioda rada Parlamenta od avgusta 2022. do februara 2023. godine, nisu dobili konačan ishod, niti je ostvaren bilo kakav napredak.

Više od 38.000 građana podnelo je još u junu 2022. godine narodnu inicijativu⁸ za donošenje Zakona o zabrani iskopavanja bora i litijuma u Srbiji. Ovoj inicijativi se u Narodnoj skupštini potom izgubio svaki trag. Opozicija je više puta tražila obaveštenja i objašnjenja u vezi sa narodnom inicijativom, ali Odbor za zakonodavstvo i ustavna pitanja, kao i Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave su zvanično odgovorili da prikupljeni potpisi nikada nisu stigli do njih na administrativnu proveru. Objasnjenje su tražili i predstavnici organizacije “Kreni-promeni” koji su podneli narodnu inicijativu. Oni su se krajem oktobra 2023. sastali sa potpredsednikom Narodne skupštine, Zoranom Lutovcem, koji je naveo da će kroz postavljanje poslaničkog pitanja nastojati da dobije odgovor zašto nije postupano po ovoj narodnoj inicijativi.⁹ Pitanje je do kraja saziva ostalo bez odgovora.

Interpelacija koja je pokrenuta u decembru 2022. protiv ministra finansija Siniše Malog zbog ozbiljnih optužbi upućenih poslanicima opozicije nije dobila svoj ishod. Odbor za ustavna pitanja i zakonodavstvo do kraja ovog saziva, **11 meseci kasnije, nije dao svoje mišljenje** o usklađenosti teksta interpelacije sa Poslovnikom Narodne skupštine, bez čega se ne može nastaviti sa postupkom¹⁰.

Administrativni odbor nikad nije odlučivao po prijavi za kršenje etičkog kodeksa koju je Otvoreni parlament podneo zbog povrede Poslovnika koju je nepristojnim gestom učinio poslanik vladajuće većine Dalibor Ščekić. Odbor je imao rok od 30 dana od dana prijema, koji je istekao 22. decembra 2022. godine.

Izbor istaknutih pravnika otkrio slabosti novih ustavnih rešenja

Proces ustavnih promena i donošenja seta pratećih pravosudnih zakona konačno je završen u aprilu 2023. **izborom novih članova Visokog saveta sudstva i Visokog saveta tužilaštva.** Pre konačnog izbora, nadležni odbor je imao zadatak da intervjuiše kandidate među “istaknutim pravicima” za sastav ovih ključnih pravosudnih tela.

Budući da u zakonima **kriterijumi “istaknutosti” i “nepriprastnosti”** kandidata nisu definisani, članovi odbora nisu mogli da se usaglasu oko precizne definicije tih pojmova. Tako su se među izabranim kandidatima, advokatima, profesorima, i u jednom slučaju službenice Bezbednosno - informativne agencije, većinom našla lica koja nisu poznata široj javnosti, ili bez izuzetnog pravosudnog iskustva. Dok su se u nekoliko slučajeva našli i kandidati u čiju se političku neutralnost može ozbiljno posumnjati bez obzira na širinu definicije nepristrasnosti.

Činjenice da je procedura rasprave i izbora kandidata prolongirana do krajnjih rokova, da su sve sem jedne sednice posvećene ovom pitanju zakazivane za dane vikenda, kao i da je organizacijama civilnog društva bilo onemogućeno prisustvo na tim sednicama, ostavljaju utisak da je postojala **namera da ovaj proces bude što slabije ispraćen u javnosti.**

Najspornija rešenja iz novih zakona ogoljena su **prilikom izbora kandidata u plenumu** - potrebna dvotrećinska većina većina za izbor članova saveta nije postignuta, te se **moralo se pribeći kontroverznom mehanizmu**, predviđenom za retke slučajeve prevazilaženja blokada prilikom izbora, a koji podrazumeva da konačnu odluku donese potočlana Komisija sačinjena od predsednika Narodne

⁸ Prema Ustavu Republike Srbije, jedan od tri načina vršenja suverenosti od strane građana.

⁹http://www.parlament.gov.rs/Potpredsednik_dr_Zoran_Lutovac_razgovarao_sa_predstavnicima_organizacije_Kreni-Promeni_o_va%C5%BEnosti_za%C5%A1tite_javnog_interesa.48278.941.html

¹⁰ čl. 222, Poslovnik Narodne skupštine Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 20/2012 - prečišćen tekst

skupštine, predsednika Ustavnog suda, predsednika Vrhovnog suda, Vrhovnog javnog tužioca i Zaštitnika građana (funkcije uglavnom izabrane prostom većinom poslanika Narodne skupštine), i to sa šireg spiska kandidata, bez obaziranja na preporuke nadležnog odbora.

Ipak, neposredno pre stupanja novih zakona na snagu, **Skupština je iskoristila pravo iz prethodnog zakonsog rešenja da neposredno izabere 35 sudija kojima je to prvi mandat**. S obzirom na način, momenat i intenzitet korišćenja ove mogućnosti, ostaje snažna sumnja u to da se radilo o zloupotrebi.^[6]

Majske tragedije i zahtevi protesta “Srbija protiv nasilja” u Skupštini

Nakon dva masovna ubistva koja su se dogodila u maju 2023. godine, i nakon nespretnog zahteva narodnih poslanika iz opozicije koji su tražili vanredno zasedanje (umesto sednice), predsednik Skupštine je usled pritiska javnosti sazvao treću redovnu sednicu **sa dnevnim redom koji se podudara sa zahtevima građana na protestu “Srbija protiv nasilja”**.^[7]

Napeta atmosfera, inflamatorna retorika i međusobne optužbe između vladajuće većine i opozicije obeležile su raspravu na toj sednici. Atmosfera je podstaknuta i pristrasnom primenom pravila Pravilnika od strane predsednika Skupštine - sa reakcijama uglavnom u korist vladajuće većine, a nekad čak i uz **aktivno učestvovanje u optužbama protiv opozicije** (*primer nereagovanja na izjavu poslanika SNS Nebojše Bakareca, da je opozicija “naoružana do zuba” i da “odbija da preda oružje”*).

Zbog neproaktivne rasprave i završetka redovnog zasedanja, predsednik Skupštine je zakazao odmah nakon 29. maja vanredno zasedanje sa ostale tri tačke dnevnog reda o kojima nije stiglo da se govori. Ipak, sam **dalji tok debate i u okviru vanrednog zasedanja nastaviljen je u ritmu inflamatorne retorike i optužbi na račun opozicije da, navodno, vode građanske proteste sa namerom da destabilizuju državu, a čak i da planiraju “obojevu revoluciju” u Srbiji**.^[8]

Ostavka, smena i nepoverenje ministrima

Period rada Parlamenta u maju i junu obeležilo je dovođenje u pitanje nekoliko ministarskih fotelja. Prvi na redu je bio **Branko Ružić koji je pod pritiskom javnosti podneo ostavku na mesto ministra obrazovanja**. Njegova ostavka je konstatovana na kraju redovnog zasedanja 29. maja. Na njegovo mesto, krajem jula, izabrana je Slavica Đukić Dejanović, takođe članica SPS-a, kao i Branko Ružić.

Poslednja tačka dnevnog reda u okviru 3. vanrednog zasedanja bio je **predlog za glasanje o nepoverenju članu Vlade, ministru unutrašnjih poslova Bratislavu Gašiću**. Predstavljanje ove tačke pripalo je drugi put zaredom opozicionom poslaniku, Miroslavu Aleksiću. Raspravljanje je započeto nedostatkom kvoruma, a zatim je poslanik Aleksić otvorio pitanje **političke odgovornosti**, zbog čega su poslanici vladajuće većine burno reagovali. Nastavak rasprave je obeležen je **oštrom retorikom i skretanjem sa teme, diskriminatornim rečnikom pripadnika vlasti, kao i izražavanjem jakog stava premijerke Ane Brnabić da neće predložiti smenu ministra Bratislava Gašića**.

Bratislav Gašić je ovom prilikom izazvao dodatnu pometnju izjavom da je poznato ko je ubio Olivera Ivanovića i da je to lice zaštićeno od strane Nemačke, zbog čega je Nemačka ambasada

morala da reaguje uz odbacivanje optužbi. Narodni poslanici su glasali protiv smene Bratislava Gašića velikom većinom od 148 glasova napram 37 za i 7 nije glasalo.

U toku sednice premijerka Ana Brnabić predložila je novu tačku dnevnog reda - smenu ministra privrede Radeta Baste. Razlog smene je iskazana podrška protestima “Srbija protiv nasilja” i zalaganje za uvođenje sankcija Rusiji. Ministar Rade Basta je smenjen velikom većinom glasova narodnih poslanika iz vladajućih stranaka.[\[9\]](#)

Sabotiran rad anketnog odbora o masovnim ubistvima

U maju 2023. su narodni poslanici iz redova opozicije podneli Predlog za obrazovanje anketnog odbora za utvrđivanje činjenica i okolnosti koje su dovele do masovnih ubistava u osnovnoj školi “Vladislav Ribnikar” i na teritoriji Smedereva i Mladenovca. Poslanik opozicije Radomir Lazović kao predstavnik predlagača imao je neograničeno vreme na raspolaganju koje je iskoristio u punom kapacitetu da **istakne ponašanje pripadnika vlasti kao uzroka erupcije nasilja u društvu.**

Formiranje anketnog odbora je jedina tačka oko koje su se složili prilikom glasanja narodni poslanici iz opozicije i iz pozicije. Ipak, uprkos tom jedinstvu, anketni odbor se sastao samo dva puta pre nego što je njegov rad osujećen. Na prvoj sednici Marinika Tepić je izabrana za predsednicu Anketnog odbora, a na drugoj se stiglo samo do usvajanja dnevnog reda. Rasprava na sednici je tada skrenula sa teme i svela se na **napade na Mariniku Tepić i dovođenje u pitanje rad Anketnog odbora.** Ključni argument protiv Anketnog odbora je bila informacija o tome da se roditelji preminule dece protive njegovom radu iz straha da može osporiti zvaničnu istragu.

Već sledećeg dana je Narodna skupština objavila nepotpisano saopštenje u kojem navodi da će Anketni odbor obustaviti svoj rad dok se ne okonča krivični postupak pred tužilaštvom i pred sudom, a po željama roditelja iz Ribnikara.¹¹ Odmah nakon saopštenja, članovi Anketnog odbora koji pripadaju vladajućoj većini su saopštili da više neće učestvovati u njegovom radu. **Ovaj čin predstavlja opasan presedan i atak na instituciju parlamenta i poslanički mandat.**[\[10\]](#)

Sprečena ocena ustavnosti pred Ustavnim sudom

U julu 2023. su narodni poslanici iz redova opozicije sprečeni **u nameri da zatraže od Ustavnog suda ocenu ustavnosti Zakona o izmenama i dopunama Zakona planiranju i izgradnji.**

Iako su poslanici zahtev za ocenu ustavnosti podneli odmah posle izglasavanja zakona, sekretarijat Skupštine je osujetio proceduru. Da bi se zahtev Ustavnom sudu podneo pravilno uz njega je neophodno priložiti i overen izvornik zakona. Sekretarijat Skupštine nije overio ovaj dokument pre nego što je zakon narednog dana proglašen od strane predsednika Republike.

Korišćenjem praznine u proceduri, koja ne propisuje rok u kome Generalni sekretar NSRS mora da overi izvornik zakona, **zakon je prosleđen predsedniku i sutradan proglašen, a da poslanicima nije omogućeno da koriste svoje ustavno pravo pokretanja postupka normative kontrole pre proglašenja zakona.**[\[11\]](#)

¹¹ U skladu sa čl. 68 Poslovnika Narodne skupštine, anketni odbor se ne bavi istražnim i sudskim radnjama, tako da sve i da je nastavio sa radom, ne bi mogao da utiče na krivični postupak u toku.

Zaključak

Imajući u vidu sve izneto, može se zaključiti da u ovom sazivu Narodna skupština Republike Srbije opet nije bila ono što treba da bude, najviše predstavničko telo ove zemlje - mesto na kom se donose zakoni u interesu zajednice i vode rasprave od značaja za građane i njihove živote, mesto sa koga građani kroz svoje izabrane predstavnike ostvaruju kontrolu i uticaj nad izvršnom granom vlasti. U ovom sazivu, Narodna skupština imala je samo dve uloge. Jednu, da na brzinu i bez bitnih prepreka usvoji sve što joj Vlada pošalje na usvajanje, i drugu, da pomogne koliko može i kako može u borbi protiv svih onih koji nisu vlast ili uz vlast, i to ovog puta uz, do sad, najobimnije zloupotrebe, kršenje i krivljenje sopstvenih pravila i procedura. Sve dok Skupština bude svedena na ove dve uloge, neće uživati poverenje i ugled, i konačno, neće biti predstavničko telo građana Srbije.

OTVORENI PARLAMENT

Inicijativu Otvoreni parlament pokrenula je Crta, nezavisna i nestranačka organizacija posvećena razvoju demokratske kulture i građanskog aktivizma, sa ciljem unapređenja javnosti rada Narodne skupštine i približavanja građana i njihovih izabраниh predstavnika.

Otvoreni parlament svakodnevno prati rad Narodne skupštine Republike Srbije od 2012. godine, redovno prikuplja i objavljuje podatke o radu i rezultatima rada Skupštine, i bavi se analizom različitih skupštinskih procesa iz perspektive transparentnosti, odgovornosti i participativnosti. Od januara 2018. godine Otvoreni parlament je usredsređen na odgovornost u ponašanju narodnih poslanika i radu Skupštine.

Rad Otvorenog parlamenta zasnovan je na vrednostima međunarodne Deklaracije o otvorenosti parlamenata, u čijem razvoju je učestvovao.

OTVORENI PARLAMENT_{rs}

O vama se radi.